

Sygn. akt IV CSK 155/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 listopada 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Iwona Koper (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Kazimierz Zawada

SSN Maria Szulc

Protokolant Bogumiła Gruszka

w sprawie z powództwa M. B.

przeciwko M. P.

o ochronę dóbr osobistych,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej

w dniu 28 listopada 2013 r.,

dwóch skarg kasacyjnych: powódki i pozwanego

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 17 października 2012 r.,

1) Uchyla zaskarżony wyrok:

- a) w pkt 1 lit. a w części uwzględniającej powództwo i powództwo w tym zakresie oddala,
- b) w pkt 2 i 3;
- 2) Oddala skargę kasacyjną powódki;
- 3) Zasądza od powódki na rzecz pozwanego koszty postępowania za obie instancje i za postępowanie kasacyjne, pozostawiając ich wyliczenie referendarzowi w Sądzie Okręgowym w [...].

UZASADNIENIE

Powódka M. B. domagała się udzielenia jej ochrony prawnej w związku z naruszeniem przez pozwanego M. P. jej dóbr osobistych w postaci dobrego imienia i wizerunku publicznego, przez opublikowanie w dodatku „Gazety [...]” i w „Gazecie [...]” oraz przez wygłoszenie w regionalnej telewizji TVP [...] i w Radio [...] a nadto przez przekazanie Ministrowi Edukacji Narodowej oświadczenia informującego, że dochodzenie w sprawie mobbingu rzekomo stosowanego w Kuratorium Oświaty [...] zostało umorzone oraz wyrażającego ubolewanie i przepraszającego powódkę za to, że publicznie wypowiadał się jakoby powódka stosowała wobec wicekuratora J. B. mobbing.

Pozwany wnosił o oddalenie powództwa zarzucając, że jego wypowiedzi pozostawały w granicach dozwolonej krytyki, co wyłącza jego odpowiedzialność z tytułu naruszenia dóbr osobistych.

Sąd Okręgowy w [...] wyrokiem z dnia 13 kwietnia 2012 r. uwzględnił powództwo w oparciu o następujące ustalenia faktyczne.

W dniu 23 sierpnia 2010 r. do Wydziału Organizacyjno - Administracyjnego Urzędu Wojewódzkiego w [...] wpłynęło pismo J. B. –wicekuratora oświaty zawiadamiające o podejrzeniu popełnienia na jej szkodę przestępstwa mobbingu przez jej przełożoną kuratora oświaty M. B., która od 2008 r. nęka ją psychicznie, upokarza i dręczy, wpływając na jej zaniżoną ocenę przydatności zawodowej. Zarzucała powódce nadmierne obciążenie jej obowiązkami, zlecenie prac pozbawionych sensu, poniżanie w obecności interesantów i gości, pozbawianie możliwości korzystania z samochodu służbowego, podważanie kompetencji i autorytetu, zmianę podjętych przez nią decyzji, uniemożliwianie doskonalenia zawodowego. J. B. złożyła jednocześnie rezygnację z zajmowanego stanowiska. W kolejnych pismach skierowanych do Urzędu Wojewódzkiego podniosła dodatkowe zarzuty pod adresem powódki i dodatkowe okoliczności na potwierdzenie wcześniejszych zarzutów. Wydział Prawny i Nadzoru Urzędu Wojewódzkiego sporządził na zlecenie pozwanego, pełniącego wówczas funkcję Wojewody [...], opinię prawną stwierdzającą brak uprawnień wojewody do zweryfikowania

zasadności zarzutów pod adresem powódki i zalecającą przekazanie pisma J. B. do właściwej miejscowo Prokuratury [...], co też pozwany uczynił, zawiadamiając o tym jednocześnie Ministra Edukacji Narodowej. W piśmie do Prokuratury stwierdził – zgodnie z opinią prawną - że sprawa spełnia znamiona czynu zabronionego z art. 218 § 1 k.k. Pozwany udzielił w dniu 2 września 2010 r. wywiadu dla Radia [...], w którym poinformował, że J. B. złożyła rezygnację z zajmowanego stanowiska i zawiadomiła o stosowaniu wobec niej mobbingu przez kuratora oświaty M. B. W wywiadzie pozwany stwierdził m. innymi: „wydział, prawnicy potwierdzili, iż są znamiona, które wskazują na to, że mobbing był stosowany, zaś sprawa została skierowana do prokuratury do zbadania, czy zarzuty rzeczywiście się potwierdzają”. Powiedział również: „to są zarzuty stosowania praktycznie nagminnego mobbingu wobec wicekurator, nie dopuszczania do tych obowiązków, które pani kurator miała w swoim zakresie działania, utrudnianie w wykonywaniu niektórych czynności służbowych, nieudzielenia pozwolenia na użycie samochodu służbowego, wykonywania telefonów, udziału w szkoleniach, tego zupełnie nie rozumiem pani kurator do pani wicekurator B. odnosiła się w sposób nazwijmy to niestosowny i niesłużbowy”; „jeśli by się rzeczywiście to potwierdziło, to są procedury w takich przypadkach do odwołania włącznie, są też inne zastrzeżenia wobec pani kurator związane z nadzorem pedagogicznym i też czekam na reakcje pani minister [...]”; „próby mediacji były kilkakrotnie stosowane w ciągu ponad dwuletniej kadencji obu pań i za każdym razem nie miały jakiegoś skutecznego finału”. Tego samego dnia w głównym wydaniu programu „[...]” TVP [...] ukazał się materiał pt. [...], w którym zawarte były między innymi następujące wypowiedzi pozwanego: „prywatnie powiem, że miało to znamiona mobbingu i jeżeli fakty te zostaną potwierdzone, to sprawa będzie rozwojowa” i „zawiadomiłem również panią minister o tej sytuacji, która się tutaj wydarzyła... i w mojej ocenie i osób, które tutaj długo pracują w urzędzie taka sytuacja wytworzyła się po raz pierwszy”. W dniu 3 września 2010 r. w „Gazecie [...]” ukazał się artykuł pt. „Wicekurator oskarża szefową o lobbing”, natomiast w lokalnym dodatku „Gazety [...]” artykuł pt. „[...]”, gdzie cytowano wypowiedzi pozwanego dotyczące mobbingu ze strony powódki wobec J. B. Postanowieniem z dnia 29 listopada 2010 r. Prokuratura Rejonowa umorzyła dochodzenie w sprawie zaistniałego w okresie od 14 października 2008 r. do 23

sierpnia 2010 r. uporczywego złośliwego naruszania praw pracowniczych J.B. w Kuratorium Oświaty, tj. o przestępstwo z art. 218 § 1 k.k. z powodu braku znamion czynu zabronionego. W uzasadnieniu postanowienia stwierdzono, że opisywane przez J. B. zachowania powódki stanowiły standardowe zachowania przełożonego wobec podwładnego. Postanowienie, po zaskarżeniu go przez J. B., zostało utrzymane w mocy przez Prokuraturę Okręgową w [...].

W ocenie prawnej przytoczonych ustaleń Sąd Okręgowy przyjął, że dopuszczalna jest osobista odpowiedzialność osób fizycznych, które naruszyły dobra osobiste pełniąc funkcje organu osób prawnych i występując w tym charakterze, dlatego też samo powoływanie się przez pozwanego na działanie w charakterze Wojewody nie mogło uwolnić go od odpowiedzialności wobec powódki za naruszenie jej dóbr osobistych. Wskazał przy tym, że pewne działania pozwanego nie mieściły się w granicach działań objętych zakresem jego obowiązków, co pozwany sam zauważał używając w swojej wypowiedzi stwierdzenia odnoszącego się do jego prywatnej opinii. Jako zgodne prawem ocenił udzielenie przez pozwanego informacji o rezygnacji wicekurator J. B. ze stanowiska i o złożonej przez nią skardze oraz przekazanie skargi prokuraturze. Stwierdził jednocześnie, że działania pozwanego nie ograniczyły się jedynie do informacji o tych faktach, ale w swoich wypowiedziach zawarł on szereg stwierdzeń insynuujących prawdziwość stawianych powódce zarzutów. Jego wypowiedzi przesądzały wprost istnienie mobbingu, niestosowne i niesłużbowe traktowanie wicekurator przez powódkę i sugerowały, że przeprowadzone przez prawników Urzędu Wojewódzkiego postępowanie wskazywało, iż zachowania powódki nosiły znamiona mobbingu. Wypowiedzi pozwanego ocenił jako mające charakter informacji stwierdzającej wprost, że na skutek zachowania powódki dochodziło do mobbingu, podczas gdy zarzuty te okazały się ostatecznie nieprawdziwe, co potwierdziły wyniki dochodzenia. Z tych względów nie podzielił obrony pozwanego, że działał w ramach dozwolonej krytyki, która jak stwierdził Sąd powinna być rzeczowa i rzetelna.

Sąd Apelacyjny na skutek apelacji pozwanego zmienił wyrok Sądu Okręgowego, w ten sposób że orzeczony w nim obowiązek usunięcia skutków naruszenia dóbr osobistych powódki ograniczył do nakazania pozwanemu

opublikowania w regionalnej TVP [...] bezpośrednio przed głównym wydaniem „Informacji” i w Radio [...] za pośrednictwem lektora oświadczenia wyrażającego ubolewanie i przepraszaającego powódkę za to, że publicznie wypowiadał się jakoby powódka jako kurator oświaty stosowała wobec wicekuratora J. B. mobbing, czym naruszył jej dobra osobiste (dobre imię, wizerunek publiczny). Oddalił powództwo oraz apelację pozwanego w pozostałym zakresie. Sąd Apelacyjny zaakceptował i przyjął za własne ustalenia faktyczne przyjęte przez Sąd pierwszej instancji. Podzielając motywy prawne wyroku Sądu Okręgowego oddalił zarzut braku legitymacji biernej po stronie pozwanego oraz zarzut działania przez niego w granicach dozwolonej krytyki, obowiązków i interesu społecznego wynikających z pełnionej funkcji. Wskazał, że w ramach obowiązków pozwanego mieściło się podanie do publicznej wiadomości informacji o sytuacji w kuratorium, a jego wypowiedzi z tym związane mieściły się w granicach dozwolonej krytyki. Jednak pozwany nie ograniczył się do wyrażenia swojej dezaprobaty, ale w swoich wypowiedziach zawarł określenia, które miały wyraźnie ocenny charakter i sugerowały, że zarzuty wobec powódki zostały potwierdzone i są prawdziwe. Przesądzały one o istnieniu mobbingu w kuratorium oraz artykułowały postępowanie powódki jako niestosowne i niesłużbowe. Wypowiedzi te Sąd Apelacyjny ocenił jako zawierające kategorię stwierdzenia, które mogły doprowadzić odbiorców do przekonania, że sytuacja związana ze stosowaniem mobbingu w kuratorium rzeczywiście zaistniała i są na to dowody. Wypowiadając się co do zaistnienia takich przesłanek pozwany wkroczył w kompetencje prokuratury, a sam nie miał ku temu wystarczających danych, gdyż nie przeprowadził w tym zakresie postępowania wyjaśniającego.

Z tych względów Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko Sądu Okręgowego, że wypowiedzi pozwanego w radiu i telewizji naruszyły dobre imię powódki, były nieprawdziwe a więc bezprawne. Odmiennie natomiast niż Sąd pierwszej instancji uznał, że nie ma podstaw by przypisać pozwanemu odpowiedzialności za treść artykułów prasowych, które powstały na podstawie tych wypowiedzi. Artykuły te nie zostały poddane weryfikacji pozwanego, nie były przez niego autoryzowane, a ich treść była wyrazem inwencji autorów publikacji. Nadto powódka nie wykazała, by pozwany rzeczywiście wypowiadał takie treści, jakie zostały mu przypisane w tych

artykułach. Zdaniem Sądu Apelacyjnego pozwany miał służbowy obowiązek poinformowania Ministerstwa Edukacji Narodowej o zaistniałej w kuratorium sytuacji i w związku z tym miał prawo wyrażenia oceny co do kompetencji powódki, bądź jej braku. Nie można natomiast przypisać mu obowiązku informowania o wynikach dochodzenia przeprowadzonego na skutek przesłanego przez niego do prokuratury zawiadomienia, gdyż nie reprezentował on organów wymiaru sprawiedliwości. W konsekwencji nie ma podstaw do sankcjonowania wykonania obciążającego go obowiązku ani też sankcjonowania zaniechania w zakresie obowiązku który go nie obciążał, jak żądała tego powódka. Za odpowiednie, celowe i wystarczające dla usunięcia skutków naruszenia dóbr osobistych powódki uznał też Sąd Apelacyjny, odczytanie pochodzącego od pozwanego oświadczenie w telewizji i radiu przez lektora, w miejsce wcześniej orzeczonego nakazu osobistego wykonania tego obowiązku przez pozwanego.

Wyrok Sądu Apelacyjnego zaskarżyły obie strony.

Pozwany sformułował w skardze kasacyjnej zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. przez powierzchowną ocenę materiału dowodowego i przyjęcie, że treść wypowiedzi pozwanego nie pozostawiała wątpliwości co do tego, że mobbing był przez powódkę stosowany oraz w ramach podstawy naruszenia prawa materialnego zarzut naruszenia art. 24 § 1 k.c. przez jego błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie. Wnosił o uchylenie zaskarżonego wyroku oddalenie powództwa lub uchylenie wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Powódka zaskarżyła wyrok Sądu Apelacyjnego, kwestionując dokonaną nim zmianę wyroku Sądu Okręgowego, w oparciu o zarzut naruszenia art. 24 § 1 w zw. z art. 23 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu nieadekwatnej do stawianych jej, bezprawnych zarzutów formy usunięcia skutków naruszenia dóbr osobistych oraz ograniczenie odpowiedzialności pozwanego przez uznanie, że nie odpowiada on za treść publikacji prasowych. We wnioskach skargi kasacyjnej domagała się uchylenia wyroku i oddalenia apelacji pozwanego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W pierwszej kolejności rozważenia wymagają podstawy skargi kasacyjnej pozwanego, która jako dalej idąca kwestionuje zasadę jego odpowiedzialności i formułuje wniosek o oddalenie powództwa. Uwzględnienie tego wniosku przesądzałoby jednocześnie o oddaleniu skargi kasacyjnej powódki.

Niedopuszczalny jest podniesiony przez pozwanego zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. kwestionujący dokonaną przez Sądy orzekające ocenę dowodów, którego powoływanie w podstawie skargi kasacyjnej wyłącza art. 398³ § 3 k.p.c. Wskazać przy tym trzeba, że uzasadnienie tego zarzutu wbrew jego sformułowaniu nie podważa wniosków, jakie z przeprowadzonych dowodów wynikają dla ustalenia faktów przyjętych w podstawie zaskarżonego wyroku, lecz dotyczy błędnego, w ocenie skarżącego, wnioskowania z ustalonych faktów o prawie, co należy do materii stosowania prawa. Błędy w tym zakresie pozwany podnosi jednocześnie w ramach właściwego dla ich usytuowania zarzutu niewłaściwego zastosowania art. 24 § 1 k.c. W okolicznościach sprawy jej stan faktyczny, który w zasadniczej dla rozstrzygnięcia części, oparty jest na przytoczeniu treści wypowiedzi pozwanego, nie był przedmiotem sporu, różne były natomiast stanowiska stron odnośnie do jego prawnej kwalifikacji na podstawie art. 23 i 24 § 1 k.c.

Jak ustaliły Sądy orzekające w sprawie pozwany przesłał do Prokuratury Rejonowej [...] skierowane do niego zawiadomienie J. B. „o podejrzeniu popełnienia przestępstwa mobbingu” na jej szkodę przez przełożoną M. B. kuratora oświaty kierując się nakazem wynikającym z art. 304 § 2 k.p.k., zgodnie z uzyskaną opinią prawną. W opinii wskazano, że pozwany jako wojewoda był uprawniony do udzielenia informacji o rezygnacji J. B. ze stanowiska wicekuratora i o złożonej przez nią skardze na przełożoną.

Stosownie do art. 3. ust. 2 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz. U. Nr 112, poz. 1198) prawo do informacji publicznej obejmuje uprawnienie do niezwłocznego uzyskania informacji publicznej zawierającej aktualną wiedzę o sprawach publicznych. Obowiązane do udostępniania informacji publicznej są władze publiczne oraz inne podmioty wykonujące zadania publiczne, w szczególności organy władzy publicznej i podmioty reprezentujące państwowe osoby prawne (art. 4 ust. 1

ustawy). Prawo do informacji publicznej nie podlega ograniczeniu ze względu na prywatność osoby fizycznej w przypadku informacji o osobach pełniących funkcje publiczne, mających związek z pełnieniem tych funkcji, w tym o warunkach powierzenia i wykonywania funkcji (art. 5 ust. 2 ustawy). Nie wyklucza to co do zasady możliwości przypisania wypowiedzi realizującej prawo do informacji publicznej cech kwalifikujących ją jako naruszającą dobra osobiste osoby, której dotyczy.

W okolicznościach przedmiotowej sprawy brak jest jednak podstaw do takiej oceny.

Zgodnie z ustaleniami przyjętymi za podstawę zaskarżonego wyroku, w wypowiedziach dla TV oraz Radia [...] pozwany poinformował o fakcie przesłania do prokuratury skierowanego do niego przez J. B. zawiadomienia o przestępstwie oraz o jego treści. Przedmiotowe wypowiedzi stanowią informację o tych faktach, i w odniesieniu do nich relacjonują stan rzeczy zgody z prawdą, oraz dodatkowo przytaczają opinię komórki prawnej Urzędu Wojewódzkiego na ich temat. Wyrażona w nich ocena pozwanego dotyczy - czego nie dostrzegły Sądy orzekające - przytoczonej przez niego treści zawiadomienia o przestępstwie sporządzonego przez J. B., stwierdzającego istnienie znamion mobbingu w zachowaniu powódki i w obu przypadkach ma charakter warunkowy. Wskazują na to stanowiące uzupełnienie i rozwinięcie jego wypowiedzi stwierdzenia: „jeżeli by się to rzeczywiście potwierdziło” i „prywatnie powiem, że miało to (zachowanie opisane w doniesieniu,) znamiona mobbingu i jeżeli fakty te zostaną potwierdzone to sprawa będzie rozwojowa”.

Zasadnie więc podnosi pozwany, że treść jego wystąpień w mediach nie przesądzała w jakikolwiek sposób faktu dopuszczenia się przez powódkę deliktu mobbingu, ani też popełnienia przestępstwa z art. 218 § 1 k.k., a co za tym idzie kwestia prawdziwości tych faktów w opisanych okolicznościach w ogóle nie powstaje.

W taki też sposób odebrane i zrozumiane zostały twierdzenia pozwanego użyte w wystąpieniach dla TV i radia w relacjonujących je artykułach prasowych, którym nadano w nich następującą treść: „w ocenie mojego wydziału prawnego są znamiona mobbingu, dlatego skierowałem sprawę do prokuratury” („Gazeta [...]”) „

skonsultowałem sprawę z prawnikami i wydział prawny potwierdził, że może chodzić o mobbing” (Gazeta [...]).

W tym stanie rzeczy uzasadniona jest ocena, że podjęte w ramach obowiązującego porządku prawnego działanie pozwanego w postaci udzielenia informacji publicznej spełniało wymogi wyłączające jego bezprawność jako dokonane w granicach tego porządku, oparte na przytoczeniu prawdziwych faktów a przy tym rzeczowe, podjęte z należytą ostrożnością (wyrok SN z dnia 13 kwietnia 2000 r., III CKN 777/98, nie publ.). Działaniem podjętym w granicach prawa było też samo wystosowanie przez pozwanego informacji do Ministerstwa Edukacji Narodowej o skierowaniu zawiadomienia J. B. o przestępstwie do prokuratury.

Nie można tym samym mówić o bezprawnym postawieniu powódce przez pozwanego publicznie nieprawdziwego zarzutu stosowania mobbingu, naruszającym jej dobra osobiste, a udzielenie powódce w tej sytuacji ochrony prawnej narusza przepisy art. 23 i 24 § 1 k.c.

Dodatkowo jedynie pozostaje stwierdzić, iż wbrew pogładowi prezentowanemu w skardze kasacyjnej pozwanego działanie w charakterze funkcjonariusza publicznego nie eliminuje automatycznie odpowiedzialności osoby, która dopuściła się naruszenia dobra osobistego innej osoby. Trafne stanowisko zaskarżonego wyroku dopuszczające osobistą odpowiedzialność osób fizycznych, które naruszyły cudze dobra osobiste pełniąc funkcję organu osoby prawnej i występując w tym charakterze jest zgodne z poglądem utrwalonym w judykatury Sądu Najwyższego (m. in. powołane przez Sąd Apelacyjny wyroki z dnia 19 grudnia 2002 r., II CKN 167/01, nie publ., z dnia 12 października 2007 r., IV CSK 249/07, Mo.pr. 2007, nr 21, s. 1170, z dnia 24 września 2008 r., II CSK 126/08, OSNC-ZD 2009 , nr B, poz. 58).

W tej sytuacji bezzasadne, a po części bezprzedmiotowe w zakresie zarzutów skierowanych przeciwko dokonanej przez Sąd Apelacyjny zmianie treści oświadczenia pozwanego za przypisane mu naruszenie dóbr osobistych okazały się podstawy skargi kasacyjnej wniesionej przez powódkę.

Kierując się powyższym Sąd Najwyższy w uwzględnieniu skargi kasacyjnej pozwanego, na podstawie art. 393¹⁶ k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok w części

uwzględniającej powództwo i oddalającej apelację pozwanego oraz stosownie oraz do art. 398²¹ k.p.c. w zw. z art. 391 § 1, i art. 98 § 1 i 3 rozstrzygnął o kosztach postępowania apelacyjnego i kasacyjnego, pozostawiając ich wyliczenie referendarzowi sądowemu w Sądzie Okręgowym.

jw